

bibliografická citace: Erskine, R. (2023) Presence and involvement: Personal Perspectives on Countertransference. *International Journal of Integrative Psychotherapy*, 2023, vol. 14.

výtah z článku

Přítomnost a zapojení: Osobní pohledy na téma protipřenosu

(Presence and Involvement: Personal Perspectives on Countertransference)

Ludmila Šolcová

Tento článek se zabývá tématem protipřenosu. Obsahuje přehled definic pojmu protipřenos od známých autorů. Autor uvádí vlastní typologii protipřenosu. Ke každému typu přidává zkušenosti z psychoterapeutické praxe.

Vybrané definice protipřenosu

Otto Kernberg- Protipřenos se skládá ze dvou faktorů: terapeutova vztahová historie + pocity navozené v kontaktu s klientem.

Heinz Kohut - "Self-object" přenos - nevědomé projikování důležitých osob ze života pacienta, resp. terapeuta do osoby terapeuta, resp. pacienta. Zdůrazňuje význam introspekce u terapeuta, která pomáhá zvědomování protipřenosu a následné práci s ním.

Kurt Lewin- Protipřenos jako dynamické pole mezi klientem a terapeutem, v rámci kterého spoluvytváří příběh. Terapeutův protipřenos je indikátorem nevyřešených konfliktů u klienta. Může také reflektovat nevyřešené konflikty terapeuta. V tom případě je nezbytné podstoupit vlastní individuální psychoterapii.

Sandor Ferenczi - Protipřenos je terapeutovou identifikací s klientovou nevědomou komunikací, a proto je zásadní komponentou v rámci porozumění klientovy vztahové historie a celkově vnitřnímu životu.

Harry Guntrip hovoří o schopnosti rozpoznat, jakou formu rodičovského kontaktu klient potřebuje pro svou úzdravu

Všechny informace, které vedou od terapeuta ke klientovi nelze považovat za protipřenos. Každý terapeut má svoje přirozené inklinace (např. citlivost více k emocím oproti myšlenkám). Hlavní výzvou pro terapeuta je zjistit, jak u konkrétního pacienta svoje tendence uplatňovat prospěšně v terapeutickém procesu.

Autor přináší dělení na reaktivní vs. responzivní protipřenos

reaktivní - Terapeutovy emoce, myšlenky a chování, které jsou vyjádřením vlastních vnitřních konfliktů v reakci na klienta. Reaktivní protipřenos byl tradičně pojímán jako škodlivý v terapeutickém vztahu.

responzivní - Naladění se na klientovy požadavky, které má léčivý potenciál.

Dále rozpracovává protipřenos do několika subtypů, které vysvětluje pomocí příkladů ze své terapeutické praxe.

psychoterapeutickým směrem/teorií vyvolaný protipřenos - Autor hovoří o svých zkušenostech z praxe, kdy se snažil řídit výhradně určitou psychoterapeutickou teorií a setkal se s neúspěchem. V integrativní psychoterapii, která zahrnuje široký soubor teorií a metod je výhodné zabráňovat státnosti. Tyto snahy zahrnují obnovování repertoáru konceptů a flexibilitu v přístupu ke klientovi (práci podle jeho potřeb v terapeutickém vztahu).

terapeutův vlastní konflikt vs. nacítění části pacientova příběhu (reaktivní x responzivní protipřenos?) - Autor popisuje psychoterapii s pacientkou, ke které cítil od začátku odpor kvůli výrazně zanedbanému zevnějšku a malhygieně (neumyté vlasy, zanedbaný chrup, zápach). Toto znechucení vnímal jako reaktivní protipřenos, vlastní reakci na pacientčín zevnějšek. Dlouhou dobu trvalo dopracovat se k dětství, kde se s pacientkou dostali k faktu, že se o ní matka nestarala, neposkytovala jí kvalitní jídlo a čisté oblečení. Z rozhovoru vyplynulo, že matka cítila k dceři (pacientce) odpor. Z této informace autor odvodil, že se dlouhou dobu v terapii nevědomě identifikoval s důležitou součástí pacientčina dětství - znechucením její matky. I když přetrvávalo zanebávání zevnějku, terapeutovo znechucení vůči pacientce se změnilo v pečující přístup. Odpor se změnil v naštvání na matku, která dopustila takové zanedbání.

nalezení podobnosti v příběhu - Autor popisuje terapeutický proces s pacientem, u kterého cítil podobnost stran nenaplněných potřeb ve vztahu s otcem. Scházelo hravé emoční propojení a sdílení. Na základě svých pocitů a zkušeností a znalosti pacientova příběhu mohl terapeut ošetřit nejen pocit chybění otcovské postavy, ale také projevovat zájem o současné aktivity, který pacient v dětství nedostával.

vývojová perspektiva - Autor zde zdůrazňuje důležitou schopnost terapeuta vnímat příběh pacienta v kontextu vývoje (doptávání se na jednotlivé etapy a na důležitá témata v rámci nich, vztahovat se k jednotlivým vývojovým etapám). I přesto, že si pacient není schopen konkrétní vzpomínky vybavit, je možné nechat ho fanzazírovat nad tím, jak dané situace mohly vypadat.

resonance s tématem obsaženým v příběhu pacienta - Autor popisuje terapeutický proces, v rámci kterého pociťoval sexuální vzrušení, kvůli kterému chtěl terapii ukončit. Po supervizi daného případu a dalších sezeních vyšlo najevo, že pacientka byla sexuálně zneužívána otcem od 11 do 14 let. Jakmile byla daná zkušenost pacientky v terapii odkryta, u terapeuta dané sexuální vzrušení ustalo.

responsivní protipřenos - Autor popisuje své protektivní tendence vůči pacientovi v návaznosti na fyzické násilí, které se odehrálo v dětství pacienta. Konzistentní přítomností a vyladěním terapeuta (obranářský pocit) na potřeby pacienta bylo dosaženo stabilizace.

reaktivní protipřenos - Autor popisuje práci s frekventantem výcviku s narcistickými osobnostními rysy. Daný frekventant si v rámci skupinových sezení bral hodně prostoru pro sebe, vychloubal se (i nekalými praktikami a lstivostí, lhaním). V rámci jednoho sezení terapeut nedokázal svoji zlost udržet, vyskočil ze židle a vykázal ho z místnosti s tím, ať se už nikdy nevrací. Autor popisuje výraznou frustraci z daného člověka, kterou se mu nepodařilo zvládnout a považuje svoje chování za neterapeutické. Tento svůj limit se snažil ošetřit následně tím, že nastoupil do kurzu zaměřeného na práci s narcistickými klienty. Daného frekventanta následně již nekontaktoval, což by ale v daném případě bylo vhodné.

“přítomnost” terapeuta - Autor pojmenovává koncept dvojí přítomnosti terapeuta. Sestává z pozornosti k sobě samotnému a k pacientovi. Taková přítomnost poskytuje “kontejner” pro skutečné terapeutické zapojení a je základem “hojivého vztahu”.

terapeutovo zapojení - Ochota vložit energii a úsilí do práce s pacientem.